

**BISERICA CREȘTINĂ
ȘI
PROVOCĂRILE ECONOMICE**

Volumul I

Perspectiva biblică și patristică

DESPRE AUTOR

Pr. Lect. Dr. Adrian Ignat este lector titular la Facultatea de Teologie Târgoviște la disciplinele *Istoria Bisericii Universale* și *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*; preot II la Parohia Stolnicu din Târgoviște, Arhiepiscopia Târgoviștei; absolvent al cursurilor de Master of Arts in Theological Studies la Austin Theological Presbyterian Seminary (USA); Doctor al Facultății de Științe Umaniste, Specializarea Istorie, Universitatea Valahia din Târgoviște; Doctor al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Lucian Blaga” Sibiu; a publicat articole și studii de specialitate, participând la diverse simpozioane și conferințe.

DE ACELAȘI AUTOR

1. *Aportul Bisericii la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 (Teză de doctorat)*, Editura Universitară, București, 2011, 358 p.
2. *Cele Trei Rome - evoluția istorico-politică și cultural-bisericească a unui concept (Teză de doctorat)*, Editura Universitară, București, 2012, 451 p.
3. *Războiul confesional și problematica sa în istoria Bisericii Creștine*, Editura Universitară, București, 2012, 364 p.
4. *Biserica Creștină și provocările economice*, vol. I. *Perspectivă biblică și patristică*, Editura Universitară, București, 2013, 278 p.
5. *Biserica Creștină și provocările economice*, vol. II. *O viziune istorică în Biserica creștină*, Editura Universitară, București, 2013 (în curs de apariție).
6. *Biserica Creștină și provocările economice*, vol. III. *O viziune istorică în Biserica Ortodoxă Română*, Editura Universitară, București, 2013 (în lucru).

ADRIAN IGNAT

**BISERICA CREȘTINĂ
ȘI
PROVOCĂRILE ECONOMICE**

Volumul I

Perspectiva biblică și patristică

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2013**

Colecția RELIGIE ȘI FILOSOFIE

Referent științific: IPS Prof. Dr. Nifon MIHĂIȚĂ, Arhiepiscopul și Mitropolitul Târgoviștei.

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Ameluța Vișan

Corector: Drd. Mihaela-Magdalena Ignat

Coperta: Dan Negoită

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IGNAT, ADRIAN

Biserica creștină și provocările economice / Adrian

Ignat. - București : Editura Universitară, 2013

3 vol.

ISBN 978-606-591-614-2

Vol. 1 : Perspectiva biblică și patristică. - Bibliogr. –

ISBN 978-606-591-615-9

281.95

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065916159

© Toate drepturile asupra acestei cărți sunt rezervate autorului.

Copyright © 2013

Editura Universitară

Director: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

„Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat!”
(Iov 1, 21).

*„Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea
se vor adăuga vouă”*
(Matei 6, 33).

„Robul este nemulțumit că nu-i liber. Cel născut liber este nemulțumit că nu s-a născut în altă țară mai cu vază, că nu-i dintr-o familie renumită prin noblețe, că nu-și poate număra neamul până la al șaptelea bunic, care să fi fost celebru crescător de cai de cursă sau care să-și fi cheltuit averea în luptele de gladiatori. Cel de neam slăvit se plânge că nu-i putred de bogat; cel bogat se întristează și se jeleşte că nu-i stăpân peste orașe și popoare; generalul se plânge că nu-i împărat, împăratul se plânge că nu stăpânește toată lumea de sub soare, ci mai sunt încă popoare nesupuse sceptrului său. Toate acestea îi conving că nu trebuie să mulțumească Binefăcătorului pentru ceva”.

(Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, V, p. 393).

CUVÂNT ÎNAINTE

Învățătoare și călăuzitoare a omului, pe drumul mântuirii, Biserica nu poate fi străină de nimic din cele ale omului, mai ales că ea este Trupul Mistic, extins în istorie, al Fiului lui Dumnezeu Întrupat, Iisus Hristos, format din credincioși, profund angajați în a-și împlini propria lor vocație. Această realitate are în vedere, nu doar activitatea spirituală, duhovnicească, dar și cea materială, economică, pentru că, dacă răscumpărarea din robia păcatului și a morții a cuprins omul complet, suflet și trup, atât activitatea duhovnicească, cât și cea materială se constituie în etape ale zidirii sale duhovnicești. Apoi, nevoile și urgențele materiale ale trupului se constituie într-un câmp de acțiune al activității pastoral-misionare a Bisericii, dar și al aplicației principiului esențial al iubirii, milostivirii și solidarității umane, care oferă faptelor omului o finalitate eshatologică, considerându-le drept necesare exerciții ale nemuririi și ale promovării valorilor fundamentale umane.

Economia cuprinde toate faptele mâinilor și minții omului, tot ceea ce el face, în planul lumii materiale, pentru a-și susține existența sa și a aproapelui, adică opera socială, astfel că aceasta poate avea un aport pozitiv sau negativ la procesul de înduhovnicire umană.

Istoria culturii și civilizației mărturisește faptul că, odată cu fondarea sa, Biserica a produs în lume o benefică transformare de paradigmă, nu doar spirituală, dar și culturală și economică, deoarece principiile valorilor evanghelice ale dreptății, echității, libertății, dragostei față de aproapele, etc., asemenea unor semințe bune, au adus roade bogate comunității umane. Învățătura creștină a dospit rodnic și a fecundat tainic nașterea națiunilor, formarea, mai apoi, a statelor naționale, dezvoltarea culturii, ca mediu optim de manifestare a spiritualității, edificarea unei substanțiale civilizații urbane, dar și rurale, avântul progresului și al tehnicii, toate aplicații externe ale spiritului de libertate și al creativității creștine.

Lucrarea Pr. lect. univ. dr. Adrian IGNAT își propune să analizeze tocmai modalitatea unică și specială de relaționare dintre Biserică și provocările economice, felul specific în care principiile creștine ale solidarității, dreptății, adevărului și înțelepciunii au produs mutații radicale în societatea umană, ca expresie a ampretei indelebile pe care Creștinismul a impregnat-o umanității.

Instituție fundamentală a umanității Biserica este conștientă că Evanghelia lui Iisus Hristos, pe care ea o propovăduiește lumii, cu fidelitate, conține, nu doar cele necesare dobândirii vieții veșnice, dar și soluții concrete la problemele temporare, materiale, ale omului, ceea ce-i conferă

autoritatea de a se pronunța asupra realităților sociale, economice sau morale ale contemporaneității, pentru a oferi credinciosului lumina unei exegeze corecte a realității și a unei raportări juste la nevoile sale cotidiene, la aproapele și, cel mai important, la Creator.

Pentru că merge în istorie alături de om și pentru om, pentru că este formată din oameni care cred, Biserica nu poate fi străină de nimic din cele ale omului, de nicio experiență și întreprindere umană, iar economia este o preocupare umană importantă, în care se exersează, alături de nevoi și aspirații pur materiale și valori spirituale și morale fundamentale.

Valorile veșnice ale Evangheliei lui Hristos au făcut ca economia clădită de creștini, mai ales în spațiul euro-atlantic, să conțină numeroase elemente și structuri ale sprijinului, solidarității și subsidiarității, model și pentru alte societăți și culturi din varii părți ale lumii.

Creștinii au un mare aport la chipul lumii de astăzi, la paradigma economică contemporană, așa cum arată și Pr. Adrian IGNAT, fapt ce îi obligă și pe viitor la responsabilitate față de bunul mers al lumii noastre.

Cartea părintelui Adrian IGNAT își propune să analizeze, din punct de vedere al teologiei ortodoxe, teme de natură economică, de mare interes pentru societatea de astăzi și pentru viața Bisericii, consolidând motivația interioară ce trebuie să-i determine pe toți membrii Bisericii lui Hristos, cler și credincioși, spre aprofundarea vieții duhovnicești.

Abordarea interdisciplinară a bogatei și relevantei teme a lucrării, atât din punct de vedere biblic, patristic, istoric, moral și misionar, îi conferă actualitate și contribuie la aprofundarea viziunii tradiționale, ortodoxe, asupra provocărilor economice, în același timp, descoperindu-i actualitatea și utilitatea practică.

Perspectiva teologico-istorică a cărții **Biserica creștină și provocările economice**, pe parcursul a trei volume (**I. Perspectiva biblică și patristică; II. O viziune istorică în Biserica creștină; III. O viziune istorică în Biserica Ortodoxă Română**), reprezintă un motiv în plus să conștientizăm că Dumnezeu este Creatorul, iar omul este chivernisitorul tuturor bunurilor, indiferent de vicisitudinile istoriei, de problemele și provocările fiecărei epoci în parte a societății omenești.

*Sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi
Târgoviște, 30 ianuarie 2013*

Dr. NIFON MIHĂIȚĂ,

† Arhiepiscop și Mitropolit

INTRODUCERE

Bunurile materiale reprezintă pentru lumea actuală o modalitate și chiar un scop în sine. Cu cât omul s-a îndepărtat mai mult de Dumnezeu, cu atât mai mult și-a îndreptat atenția asupra unor lucruri trecătoare, care, în opinia sa, l-ar putea înlocui pe Dumnezeu. Universul omului contemporan se regăsește de multe ori în sintagme precum: bunăstare economică, condiții de trai și viață, secularizare¹ și globalizare etc. Omul contemporan, denumit de unii și *omul recent*², nu mai este hristofor³ sau hristocentric⁴, ci este omul egoist, centrat asupra sinelui propriu, considerându-se a fi „măsură a tuturor lucrurilor”⁵. „Prin autodivinizare, omul se separă de Dumnezeu și de aproapele, în timp ce prin îndumnezeirea creștină se păstrează în unitate, sau mai precis, trăiește omousianitatea (deofințimea) și restaurarea unității eshatologice”⁶.

---

¹ Secularizarea, în viziunea teologilor, înseamnă separația ireconciliantă dintre religioși și societatea laică. Alexander Schmemmann consideră secularizarea a fi reacția medievală a societății împotriva clericalismului creștin, iar forma cea mai frecventă de secularizare din viața omului este absența rugăciunii publice și private. Alți teologi au definit secularizarea drept comportament al omului de tip individualist, ca și cum moartea nu ar exista, ori ca și cum Dumnezeu nu ar exista (*etsi deus non daretur*). O dezvoltare a subiectului din perspectivă creștin-ortodoxă o realizează Alexander Schmemmann, *For the Life of the World*, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1973, pp. 98-99 și 117 ș.u.; Pr. Gheorghe Popa, *Comuniune și înnoire spirituală în contextul secularizării lumii moderne*, Editura Trinitas, Iași, 2000, p. 21.

² Horia Roman Patapievici, *Om recent*, Editura Humanitas, București, 1995.

³ Hristofor – purtători de Hristos, așa cum susține și Sfântul Apostol Pavel: „De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Gal. 2, 20). „Hristos, ca nou Adam, îl asumă «pe Adam în tot neamul omenesc», suferă pentru acesta, se jertfește și-l conduce, prin moarte, la viață”, spune Georgios I. Mantzaridis, *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr*, traducere de Pr. Prof. Dr. Vasile Răducă, Editura Bizantină, București, 2002, p. 35. Hristos este „măsura tuturor lucrurilor, celor dumnezeiești și celor omenești”, Arhim. Sofronie, *Să-L vedem pe Dumnezeu așa cum este*, Essex, ed. a III-a, 1996, p. 254.

⁴ Având pe Hristos în centrul vieții sale, așa cum susține și Sfântul Iustin Popovici, *Om și Dumnezeu-Omul. Abisurile și culmile filosofiei*, studiu introductiv și traducere: Pr. Prof. Ioan Ică și Diac. Ioan I. Ică jr., prefață: Prof. Ioannis Karmiris, Ediția a II-a, Editura Sophia, București, 2010.

⁵ Protagoras în *Despre zei* susține că: „Omul este măsura tuturor lucrurilor: a celor ce sunt că sunt, a celor ce nu sunt, că nu sunt. Ființa este identică cu ceea ce apare cuiva”. A se vedea la Lect. Dr. Ivan Ivlampie, „Elemente de teorie a valorilor în filosofia antică”, în *Analele Universității Dunărea de Jos, Seria Filosofie*, 2012, p. 122.

⁶ Georgios I. Mantzaridis, *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr*, p. 23.

În cartea sa *Dinamica capitalismului*, autorul Fernand Braudel susține faptul că ideea capitalismului nu este specifică doar epocii moderne și nici „nu a mai apărut doar în secolul al XVI-lea (sau al XVIII-lea, sau al XIX-lea, disputele referitoare la această periodizare nemaiavând vreo semnificație deosebită), ci este modul de funcționare a palierului superior al economiei, care și-a păstrat trăsăturile esențiale din Antichitate până în lumea contemporană”⁷.

Marcată de spiritul renașterii și al iluminismului, societatea omenească a început să elaboreze *teologii* și *filosofii* de viață, care să îi slujească interesele, care să fie subordonate *standardelor* sociale moderne și post-moderne. „Este, desigur, de la sine înțeles faptul că toate aceste teologii, care au un caracter efemer (teologia morții lui Dumnezeu, a speranței, a revoluției, a eliberării etc.), sunt clar determinate de concepțiile și aspirațiile inițiatorilor lor. Aproximativ în aceeași perspectivă se încadrează și așa-zisa teologie contextuală”⁸.

Prin *economie* se înțelege folosirea cumpătată sau chivernisirea bunurilor materiale pentru satisfacerea nevoilor vieții omenești. În sens teologic sau bisericesc este folosit termenul *iconomie*, care exprimă administrarea sau folosirea chibzuită a mijloacelor specifice bisericești nemateriale, pentru a satisface trebuințele legate de lucrarea mântuitoare a Bisericii sau chiar pentru a facilita mântuirea⁹. Bunurile „au fost create de Dumnezeu și sunt date oamenilor spre folosință și mulțumire”¹⁰.

Biserica creștină, încă de la începuturile sale, a adoptat referitor la bunurile materiale o atitudine pozitivă. Dumnezeu este creatorul și chivernisitorul tuturor lucrurilor. Omul nu este decât administrator a ceea ce a primit din partea Creatorului său. Bunurile materiale sunt daruri pe care Dumnezeu le-a pus la dispoziția omului pentru ca acesta, folosindu-se de ele, să poată trece prin această lume, spre a ajunge la limanul cel desăvârșit,

---

⁷ Fernand Braudel, *Dinamica capitalismului*, traducere de Adriana Gheorghe, Editura Corint, București, 2002, p. 7.

⁸ Georgios Mantzaridis, *Morala creștină*, vol. II, traducere de Diacon Drd. Cornel Constantin Coman, Editura Bizantină, București, 2006, p. 357.

⁹ Pr. Prof. Dr. Liviu Stan, „Iconomie și intercomuniune”, în *Ortodoxia*, XXII (1970), nr. 1, p. 6; Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, „Iconomia dumnezeiască, temei al economiei bisericești”, în *Ortodoxia*, XXI (1969), nr. 1, pp. 3-24; Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, „Principiul economiei din punct de vedere dogmatic”, în *Studii Teologice*, VII (1955), nr. 3-4, pp. 139-149; Idem, *Iconomia în Biserica Ortodoxă*, București, 1969; Jérôme Kotsonis, archevêque d'Athènes et de toute la Grèce, *Problèmes de l'économie ecclésiastique*, Editions J. Duculot, S.A. Gembloux, Belgique, 1971; Arhim. Chesarie Gheorghescu, *Învățătura ortodoxă despre iconomia dumnezeiască și iconomia bisericească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 12.

¹⁰ Georgios Mantzaridis, *op. cit.*, p. 358.

în Împărăția lui Dumnezeu. Căutând Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui toate celelalte se vor adăuga (Matei 6, 33).

Dacă Dumnezeu este recunoscut a fi Făcătorul lumii, atunci bunurile materiale nu pot fi rele¹¹. În istoria umanității, în primele secole după Hristos, au apărut diverse erezii de nuanță orientală, cum este cazul gnosticilor dualiști, care considerau că materia este rea prin ea însăși și că nu Dumnezeu, ci un anume Demiurg a creat lumea și pe om. La polul opus se situează cei care se străduiesc să strângă bunuri și averi, chiar prin mijloace necinstite, dând dovadă de multă lăcomie și răutate.

În secolul al XX-lea, în Răsărit, și-a făcut simțită prezența o ideologie ateistă, de nuanță occidentală¹², care a avut o largă arie de răspândire și care a marcat viețile multor popoare. Este vorba despre ideologia comunistă, care este asemănată de unii cu învățătura creștină, mai ales în ceea ce privește bunurile materiale. Dacă în creștinism axioma este „*orice îmi aparține este și al tău*”, în comunism axioma este „*orice îți aparține este și al meu*”¹³. Proprietatea comună în creștinism se bazează pe libera și spontană consimțire, în timp ce în comunism pe impunerea exterioară și pe constrângere¹⁴. „*Mai mult, proprietatea obștească din creștinism recunoaște ca stăpân real al bunurilor pe Dumnezeu, pe când proprietatea obștească comunistă acordă această calitate omului*”¹⁵.

Misiunea Bisericii creștine este mântuirea, adică dobândirea vieții veșnice. Dar viața veșnică începe aici, pe pământ, și se desăvârșește în ceruri. Ea pătrunde viața noastră și o transformă. În consecință, ea are urmări asupra vieții pământești. Astfel, în istoria Bisericii creștine, au existat creștini care au considerat că trebuie să ignore tot ceea ce este pământesc, urmărind să viețuiască numai în Dumnezeu și dorind dobândirea fericirii viitoare. Este cazul creștinilor din Tesalonic, care, așteptând venirea Mântuitorului, au încetat să mai muncească și să se preocupe de problemele vieții, concentrându-se asupra pietății și făcând abstracție de acțiunea practică. „*Adevărul este că fericirea veșnică se dobândește prin acțiunea, prin iubirea de om, pentru îmbunătățirea vieții pământești, pentru fericirea terestră a omului. Slujești lui Dumnezeu, slujind omului*”¹⁶.

---

¹¹ Menționez faptul că referatul biblic spune: „*Și a văzut Dumnezeu că este bine*” (Fac. 1, 8).

¹² A fost promovată de Karl Marx și F. Engels. Karl Marx, „The Communist Manifesto”, în *Karl Marx: Selective Writings*, edited by David McLellan, Oxford University Press, Oxford, 1977.

¹³ A se vedea D. Stefanidu, „Ο κοινωνισμός των Πατερωντης Εκκλησιας”, în *Το κοινωνικόν προβλημα και ο Χριστιανισμός*, Atena, 1951, p. 166.

¹⁴ A se vedea Fapte 5, 4.

¹⁵ Georgios Mantzaridis, *Morala creștină*, p. 359.

¹⁶ † Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Editura și tipografia Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu, 1969, p. 12.

O altă categorie de creștini cred că între credință și aspectele cotidiene ale vieții nu există nici o legătură. Aceștia frecventează Biserica, dar se conduc după propriile lor reguli. Lor li se adresează însă Sfântul Apostol Iacob, atunci când spune: „*credința fără fapte, moartă este*” (Iacob 2, 22-26).

Alți creștini cred că Biserica creștină trebuie să se implice în implementarea unor programe sociale – politice, economice, culturale, care să creeze premisele unei politici sau economii creștine. Din toate acestea se vede foarte limpede că în încercarea lor de a analiza relația Bisericii cu societatea, unii creștini au simțit nevoia să surprindă aspecte predilecte ale interesului personal sau de grup. Dar, „*nu Biserica este primul factor al dezvoltării sociale; nu ea are să se ocupe direct de rezolvarea problemelor sociale, însă Biserica poate sprijini progresul societății, orientându-se după răsfrângerile sociale ale principiilor sale religios-morale. Creștinul, deci, are în principiile morale creștine (chiar și în dogmele Bisericii), o orientare generală cu caracter social. Ceea ce este afirmat pe plan religios-moral poate fi transpus și afirmat și pe plan social*”¹⁷.

Cu toate acestea, economia, spiritul economic, capitalismul și valorile economiei de piață au cuprins întreg neamul omenesc. Fiecare om își centrează existența în jurul unor valori *economice*, ținând cont de evoluția economiei, de bunăstarea personală și globală, de crizele economice etc. „...*Economia are importanță strategică pentru cei puternici ai pământului, deoarece poate să ofere sau să susțină hegemonia mondială, care este asociată astăzi cu ideea de superputere a lumii*”¹⁸.

Piața economică, structurată pe sistemul cerere-ofertă, se prezintă societății actuale ca fiind vectorul economic ce stabilește măsura dezvoltării economice. Pe de altă parte, într-o relaționare economică, investitorul urmărește maximizarea profitului, apelând chiar și la compromisuri. În multe situații, „*legea profitului*” ia locul „*legii morale*”. Astfel, infiltrarea spiritului capitalist în toate domeniile vieții nu a fost benefică. Dacă în comerț, industrie și finanțe legea de bază este cea a rentabilității, nu după aceeași lege trebuie să se conducă și omul politic, preotul, soldatul etc., ci după interesele neamului, după legile mântuirii, ale adevărului și onoarei.

Într-o analiză asupra implicațiilor economicului în sfera socialului și a politicului, Fernand Braudel nu împărtășește ideea că economia le determină univoc pe acestea. El consideră că „*relația este una de intercondiționare*

---

¹⁷ *Ibidem*, p. 13.

¹⁸ Este foarte elocventă caracterizarea globalizării drept „*răspunsul american la încercările europenilor și japonezilor de a se găsi ca parteneri de dialog la aceeași masă cu SUA*” – cf. K. Melas, *Globalizarea. O nouă fază de internaționalizare a economiei. Mituri și realitate*, (gr.) Atena, 1999, p. 68.

*complexă în cadrul unei realități istorice unitare, ce nu se lasă segmentată pe sertărașe sectoriale*¹⁹. De aceea, în acest studiu voi încerca să surprind nu numai anumite interferențe ale economicului în sfera Bisericii creștine, și invers, dar și evoluția istorică a acestei relații, așa cum se prezintă ea din însăși antiteza material-spiritual, profan-sacru²⁰.

Tabloul pus la dispoziție de lumea actuală o prezintă pe aceasta ca fiind împărțită între privilegiați și neprivilegiați, între bogați și săraci. „*Există o societate universală, ierarhizată asemenea uneia obișnuite, o imagine mărită, dar ușor de recunoscut, a acesteia*”²¹. În analizarea acestui spectru, istoricul, după o prezentare complexă a evenimentelor, poate să discernă sau să propună cititorului să realizeze acest lucru, originile marilor probleme, ca și soluții pentru rezolvarea lor.

O bună parte a societății umane consideră că ieșirea din impasul actual se realizează numai prin slujirea cantității, adică a banului. Omul, devenit sclav al banilor, se transformă într-o veritabilă mașină de consum, pierzându-și universul său interior, uitând neliniștile și dorul după Dumnezeu și identificându-și libertatea cu libera circulație și liberul consum. Se ajunge astfel la consumism și globalizare²², generate de o

---

¹⁹ Prof. Dr. Bogdan Murgescu, *Prefață*, la Fernard Braudel, *Dinamica capitalismului*, p. 9.

²⁰ Asupra prezentării sacrului în istoria religioasă a se vedea: Julien Ries, *Sacrul în istoria religioasă a omenirii*, traducere de Roxana Utale, Editura Polirom, Iași, 2000.

²¹ Fernard Braudel, *op. cit.*, p. 65.

²² Analizele economice cu privire la impactul globalizării conduc la rezultate contradictorii. Dollar și Kraay, de la Banca Mondială, arată că țările în curs de dezvoltare având cea mai mare creștere a ponderii comerțului în PIB au cunoscut după 1980 o creștere mai accelerată și mai susținută față de performanțele lor de dinainte de globalizare și față de cele ale țărilor în curs de dezvoltare neincluse în procesul globalizării. Aceste țări și-au redus decalajul veniturilor față de țările dezvoltate. Studiul arată că nu există corelație între modificarea ponderii comerțului în PIB și inegalitatea dintre țări. Totuși, sărăcia absolută a scăzut în țările globalizate. De cealaltă parte, economistul Rodrik de la Harvard arată că inovația pe plan intern de care dau dovadă investitorii de capital este un factor cu mult mai important pentru îmbunătățirea performanțelor economice decât deschiderea comerțului. David Dollar și Aart Kraay, *Trade, Growth and Poverty, Development Research Group*, Banca Mondială, iunie 2001. Dani Rodrik, *The Global Governance of Trade as if Development Really Mattered*, inclusă în Programul de Dezvoltare al ONU, Harvard University, iulie 2001. George Soros, *Despre globalizare*, traducere de Silviu Lupescu, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 25. Pe de altă parte teologi, precum Georgios Mantzaridis, *Globalizare și Universalitate, Himeră și Adevăr*, traducere de Pr. Prof. Dr. Vasile Răducă, Editura Bizantină, București, 2002, susțin că globalizarea este un fenomen complex, ce se manifestă la toate nivelurile. Globalizarea nu se manifestă numai la nivel macroeconomic, ci pătrunde în toate structurile microsociale, până în însăși persoana omenească, insuflând duhul său distructiv, care este spiritul banului. În același fel se exprimă și teologul român Arhid. Conf. Dr. Ioan I. Ică jr., „Provocarea globalizării: mutația umanului”, în *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, pp. 8-20.

societate secularizată, unde viața umană este cantonată între cerere și ofertă – instrumente ale economiei de piață. „*Omul din firea lui este lacom, nu se satură niciodată să strângă fie avuții, fie onoruri, fie case, fie orice altceva care să-i nutrească gustul puterii sau al plăcerii sau al însemnătății personale*”²³.

Sensul vieții este sensul trăirii în Dumnezeu, gustării și pregustării Împărăției lui Dumnezeu, pregătirii și trăirii valorilor religios-morale stabilite de Dumnezeu și propovăduite de Hristos și Biserică. Nu poate fi concepută o legătură a omului cu divinitatea atâta vreme cât primul are în vedere numai și numai bunăstarea sa materială, ce este dorită prin orice mijloc. Invazia profanului, chiar și în sfera sacralului, a creat un adevărat dezechilibru reflectat în primul rând prin pierderea controlului asupra propriei vieți și alunecarea într-un immanent al sașietății vieții pentru aici și acum.

Aflat într-un dezechilibru de sens, omul și lumea se îndreaptă cu pași repezi spre distrugere, spre distrugere sufletească. O primă consecință a acestei situații delicate o reprezintă înlocuirea valorilor cu nonvalori²⁴, a binelui cu răul, a credinței cu necredința, a iubirii cu ura. Prin această pervertire sălbatică a tot ceea ce este bun și frumos în viața sa, omul, în momentele sale de luciditate, se întreabă în mod firesc: De ce am pierdut ceea ce era mai bun, mai frumos și mai curat în propria viață? Cât timp va mai exista acest dezechilibru major?

Este adevărat că de foarte multe ori, în împrejurări dificile, în care poziția noastră ar trebui să fie determinantă pentru viața noastră, pentru viața altora, nu reușim să facem nimic altceva decât să tăcem. Considerăm că pentru *binele* nostru personal, în interesul nostru, este mai cuminte a asista

---

²³ Pr. Octavian Popescu, *Predici la duminici și unele sărbători de peste an*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004, p. 200.

²⁴ Astăzi, adevăratele valori umane sunt ținute în mod intenționat în umbră. Nu, nu este o simplă zicătoare conjuncturală prinsă într-o formă eliptică sugestivă, dar formală, concepută doar de dragul unei extravagante de ordin lingvistic, ci o realitate. Lipsa de substanță, de consistență a acestor nonvalori devine din ce în ce mai vizibilă odată cu trecerea timpului (e.g. personajul Dinu Păturică din romanul lui Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi și noi*). Valorile se decantează în timp. Iar pentru ca omul să aibă valoare, trebuie să aibă în primul rând însăși în adâncul sufletului său valorile morale. Proverbul românesc: „*A fi om este lucru mare, a fi domn este întâmplare*”, reflectă întru totul această realitate. De altfel, pentru orice om, mai tânăr sau mai bătrân, mai bun sau mai puțin bun, întâlnirea unei valori, a unei adevărate personalități, a unui adevărat om, ce are la baza *constituției* sale adevărul, dreptatea și iubirea, nu rămâne fără nici un ecou. Suntem marcați de valorile umane, ce au la bază valorile învățăturilor Mântuitorului Hristos. Este impresionant și demn de amintit momentul reîntâlnirii lui Jean Valjean, ocnașul evadat, cu episcopul Bienvenu. Victor Hugo, *Mizerabilii*, vol. I-III, Editura Cartex, București, 2000.

neputincioși la pervertirea unor valori, la ambiguitate și nonsens, decât a lua atitudine.

O reîntoarcere la valorile Bisericii creștine, la slujirea adevăratului Dumnezeu, este remediul de care are nevoie întreaga societate umană. Odată cu conștientizarea propriilor noastre limite, conștientizăm și nevoia legăturii noastre cu Dumnezeu, Părintele întregului neam omenesc. Hristos este *toposul*, locul unde se realizează unitatea și sfințirea oamenilor, sau unitatea lor prin sfințenie. El este noul Adam, care restaurează firea umană pervertită de păcat²⁵.

Promovând o deschidere față de om și față de societate, Biserica Ortodoxă a promovat permanent o doctrină socială ce se adresează tuturor oamenilor, urmărind transformarea societății prin cunoaștere, iubire și dreptate. Biserica Ortodoxă a știut să păstreze de-a lungul veacurilor echilibrul și bunul simț în raport cu toate celelalte aspecte ale vieții sociale. Misiunea desfășurată de ea a contribuit la buna desfășurare a activităților socio-economice, creând echilibru, conduită și morală. Astfel, creștinismul ortodox a contribuit la crearea unui echilibru social, generând valori și progrese spirituale și sociale incontestabile²⁶.

Dacă pentru un necredincios bunăstarea este văzută a fi în primul rând materială, pentru un teolog „*bună-starea*” este o stare a minții, în primă instanță. Biserica s-a preocupat încă de la începuturile sale de „*bună-starea*” spirituală și materială a credincioșilor săi, căutând în permanență să amelioreze dificultățile sociale ale celor aflați în suferință²⁷. Cu toate acestea, Biserica nu a făcut din bunăstare un ideal, ci a dorit folosirea ei în interesul comun, echitabil tuturor²⁸.

Astăzi principiul economic definește aproape orice. Cifra de afaceri și profitul obținut sunt pentru omul contemporan criteriul după care se ghidează evaluarea unei persoane. *Top 100 cei mai bogați* devine un mod de a prezenta averea celor bogați, în detrimentul celor care sunt săraci și

---

²⁵ Sfântul Chiril al Alexandriei scrie: „*După cum prin încălcarea poruncii lui Adam și prin neascultare, natura neamului omenesc, ce se găsea în pârgă, a fost condamnată..., în același fel, socotesc eu, prin supunerea și dreptatea lui Hristos... în întreaga natură va pătrunde binecuvântarea și înviorarea prin Duhul*”. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, col. PSB, vol. 41, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, p. 729.

²⁶ http://www.ince.ro/BursugiuMihaela_rezumat_rom.pdf

²⁷ Stanley Samuel Harakas, *Living the Faith. The Praxis of Eastern Orthodox Ethics*, Light and Life Publishing Company, Minneapolis, 1992, p. 362.

²⁸ Pr. Lect. Dr. Dan Sandu, „Asistența socială – vocația filantropică a Bisericii”, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”*. Teologie Ortodoxă, tomul XIII (2008), p. 203.

neajutorați, în detrimentul unei populații de cele mai multe ori, aflată la limita sărăciei. Mai mult decât atât, unii dintre acești bogați au dobândit averea lor în mod nu tocmai cinstit, mai precis prin mijloace frauduloase²⁹.

Este adevărat faptul că de foarte multe ori, trăind într-o societate bazată pe consum, pe valorizarea dorințelor noastre materiale, ne dorim să avem mai mult decât putem și decât ne este necesar³⁰. Cumpătarea în consum, în viață, este considerată de mulți specialiști în economie a fi neproductivă, nerentabilă economic, întrucât dacă nu se consumă, nici nu se produce. Oare consumul excesiv nu epuizează resursele noastre și ale pământului? Oare risipa este bună? Este specific creștinilor acest mod de viață? Sfinții Părinți vorbesc în permanență despre cumpătare, post și comuniune cu Dumnezeu, cu ceilalți și cu întreaga creație. Doar economia bazată pe nevoie și nu pe profit are șanse de reușită, dar aceasta comportă sacrificii și renunțări. Nu se poate profita de bunuri în mod discreționar. Adevăratele nevoi variază după vocații, dar esențialul se află în independența omului față de orice avere³¹. Respectul pentru valori și pentru viață trebuie să fie pentru orice om o componentă de bază a vieții noastre. „*Feriți-vă de iubirea de argint, spune Sfântul Apostol Pavel, și îndestulați-vă cu cele ce aveți, căci însuși Dumnezeu a zis: «Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi»*” (Evrei 13, 5).

Se vehiculează adesea faptul că: *sărăcia nu este un argument și bogăția nu este un impediment la mântuire*. Dacă am întreba pe cei bogați ar

---

²⁹ Pentru a justifica cele afirmate trebuie să spunem că majoritatea acestor bogați sunt implicați în afaceri dubioase cu statul sau în altfel de afaceri, ce au consecințe tragice pentru cei mulți și săraci.

³⁰ În Anglia 20% din mâncarea cumpărată ajunge la gunoi. Același lucru se întâmplă în majoritatea țărilor dezvoltate, unde oamenii cumpără mai mult decât consumă, din dorința de a avea de toate și cât mai multe. Astfel, în fiecare zi, britanicii aruncă 4,4 milioane de mere, 1,6 milioane de banane, 1,3 milioane de recipiente cu iaurt, 660.000 de ouă, 5.500 de pui, 440.000 de ambalaje cu preparate culinare, 1,2 milioane de cârnați, 710.000 de pachete de ciocolată sau dulciuri, 260.000 de cutii cu brânză. Alimentele aruncate în Marea Britanie într-un an, ating o cantitate de 3,3 milioane de tone, iar 1,6 milioane de tone de alimente sunt aruncate de către agenții de vânzări. Fiecare britanic pierde anual între 420 și 600 de lire sterline, întrucât cumpără alimente pe care le aruncă (La fiecare liră consumată pe hrană, se pierd 15 penny). Cercetarea a fost făcută și dată publicității de Martin Hickman (Consumer Affairs Correspondent), „What a waste: Britain throws away £10bn of food every year”, în *The Independent*, 8 mai, 2008, disponibil la <http://www.independent.co.uk>

Un alt studiu, făcut în 2004, arată că în SUA alimentele sunt aruncate în cantități, de asemenea, impresionante. 14% din alimentele cumpărate de consumatori sunt aruncate, jumătate dintre ele încă nedesfăcute! Suma totală pe care o pierde fiecare american, prin cumpărarea alimentelor pe care le aruncă, este de peste 550 USD anual! A se vedea <http://derscanu.7ani.net/cata-mancare-aruncam-la-gunoi/>

³¹ Paul Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, traducere de Pr. Prof. Ioan Buga, Ediția a II-a, Editura Christiana, București, 2003, p. 125.

spune că este un principiu perfect valabil, iar dacă am întreba pe cei săraci am observa un punct de vedere contrar³². Sfântul Ioan Gură de Aur accentuează faptul că sărăcia nu constituie în sine o virtute, dar săracului smerit îi este deschisă ușa împărăției lui Dumnezeu. În același timp Mântuitorul recomandă tânărului bogat să își vândă averea sa și să vină să îi urmeze (Matei 19, 21). Personal, consider că acela ce voiește să îi urmeze cu adevărat lui Dumnezeu nu se cantonează asupra bunurilor materiale, ci asupra bunurilor spirituale, bunuri de mult preț pentru mântuirea sufletească³³. Modelul etern pentru această atitudine este Mântuitorul Hristos care spune: „*Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi, iar Fiul Omului nu are unde să-și plece capul*” (Matei 8, 20).

Creștinismul nu a abandonat niciodată oamenii, mai cu seamă atunci când aceștia s-au confruntat cu diverse provocări sociale, economice, politice sau de altă natură. Cu toate că nu a statornicit un anumit sistem social, de multe ori Biserica creștină s-a implicat activ în atenuarea unor politici sociale dure, în ridicarea fiecărui om în cadrul societății, indiferent de poziția sa socială, de apartenența sa etnică, genul sau vârsta sa³⁴. Referitor la acest aspect Sfântul Apostol Pavel spune: „*Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru ca voi toți una sunteți în Hristos Iisus*” (Gal. 3, 28). De aceea este interesant de analizat punctul de vedere ale Bisericii creștine față de problemele economice cu care s-a confruntat și se confruntă omenirea.

În spatele tuturor crizelor economice se ascunde o profundă criză spirituală, o criză a valorilor. Nonvalorile au luat locul valorilor. Superficialitatea, spoiala, lipsa de scrupule, interesele personale sau de grup au constituit și constituie de multe ori factorii determinanți în inversarea valorilor. Este firesc să se vorbească despre criză, despre criza valorilor și a valorizării relației noastre cu Dumnezeu, întrucât societatea actuală a pierdut consistența, s-a îndepărtat de sursa noastră de valoare adevărată –

---

³² Prin această remarcă nu vreau să reiau ceea ce reiese din celebra fabulă *Câinele și câțelul* de Grigore Alexandrescu, ci vreau numai să încerc să prezint într-un studiu destul de complex majoritatea dezbaterilor ce își au rădăcina aici.

³³ Canonul 21 al Sinodului de la Gangra spune: „*Nu defăimăm bogăția cea după dreptate agonisită și împreună cu caritatea și lăudăm simplitatea și cumpătul în îmbrăcăminte, ce servește numai pentru simpla acoperire a trupului; iar de la năzuințele spre moliciune și lux în îmbrăcăminte ne întoarcem*”. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Ediția a III-a, Sibiu, 2005, p. 225.

³⁴ O expunere mai largă asupra moștenirii creștine europene a se vedea la Henri-Irénée Marrou, *Teologia istoriei*, traducere de Gina Nimigean și Ovidiu Nimigean, Editura Institutul European, Iași, 1995, pp. 167-170; Alexandru Paleologu, *Moștenirea creștină a Europei*, Editura Eikon, București, 2003.

Dumnezeu. Numai prin El și cu El suntem mai buni, mai înțelepți, mai drepiți cu noi înșine și cu ceilalți, căci „începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu” (Sirah 1, 15).

România, ca și multe alte țări din Răsărit, se confruntă astăzi cu o accentuată criză economică. Riscul multor țări, în special din Răsărit, este acela de a trăi din împrumuturi, cu repercusiuni pentru viitorul următoarelor generații³⁵. Tocmai de aceea este absolut necesară schimbarea modului de viață, trecerea de la primirea unor bunuri, satisfacții materiale, nefondate pe muncă, la primirea unor roade vrednice de munca depusă. Împrumutul, așa cum a fost el practicat în ultimii ani, este o cale nefirească de progres și de bunăstare³⁶. Prin aceasta susțin tranșant faptul că nu modelul pur economic, mercantil, reprezintă pentru societatea omenească ținta spre care ne îndreptăm, ci redescoperirea valorilor noastre profund spiritual-creștine, regăsirea noastră în și prin Hristos. Nu există un model economic perfect în societatea actuală, cu beneficii vizibile pentru toți oamenii. Învățătura lui Hristos și a Bisericii, acum, când întreaga omenire se luptă cu dificultăți economice majore, vine și se prezintă tuturor arătând că dragostea de Dumnezeu, de semenii și de întreaga creație poate aduce multe beneficii atât la nivel personal, cât și la nivel comunitar-statal.

Într-o lume în care diferențele dintre păturile sociale sunt din ce în ce mai accentuate, într-o lume centrată pe criteriul economic, creștinii se confruntă cu provocări deosebit de mari; în primul rând de ordin economic. Unii dintre aceștia sunt apăsați de grija zilei de mâine; alții, mai înstăriți, au conștiința proprietății lor și se întrebă în mod legitim: oare se pot mântui cei ce sunt bogați?

Lucrarea de față își dovedește cu atât mai mult necesitatea, cu cât la nivelul întregii omeniri criza morală, degenerată în criză economică, afectează o mare mulțime de oameni, de creștini sau necreștini. Consecințele sale sunt din cele mai nefaste: diverse forme de ură, nedreptate socială sau conflicte. Trebuie precizat, de asemenea, că relația Biserică-economie, așa cum va fi prezentată pe parcursul acestui studiu, nu a mai fost realizată în teologia românească, ca și în cea străină. Tocmai de aceea, pornind de la evenimente specifice istoriei Bisericii creștine, voi încerca să structurez și să

---

³⁵ Exemple în acest sens le avem în Europa: Grecia, Spania, Portugalia, Italia se confruntă cu o severă criză economică, datorată în special consumului exacerb, pericolului îndatorării progresive, a „rostogolirii datoriilor” etc.

³⁶ Creditul, de la cel cu buletinul la cel imobiliar, a dus o mare parte a populației, odată cu apariția crizei economice, în pragul disperării. Mulți au intrat în incapacitate de plată, rămânând fără bunurile achiziționate (locuințe, mașini etc.). Băncile s-au transformat din prieteni și ajutători la nevoie, în adevărați cămătari, practicând o politică pur economică, lipsită de orice scrupule pentru cel ce s-a îndatorat.

accentuez anumite caracteristici ale acestei relații așa cum au fost prezentate de izvoarele istorice mai vechi și mai noi. Sper, din toată inima, că acest demers să își atingă obiectivul dorit - să răspundă pe de-o parte diverselor provocări formulate de societatea actuală referitor la *Biserica creștină* și *problemele economice*, și, pe de altă parte, să prezinte istoric, biblic și patristic contribuția Bisericii creștine la crearea unor valori spirituale și materiale perene în cadrul societății omenești.

Majoritatea oamenilor, afiliați sau nu Bisericii Ortodoxe, ca și unii politicieni sau alte instituții ale statului, reprezentanți ai unei mass-media secularizate, adresează tot mai des întrebări ca acestea: Ce a făcut și ce face Biserica pentru societate? Care este rolul său în arealul social, de vreme ce societatea este confruntată cu o puternică criză economică? Poate Biserica să se facă față provocărilor actuale?

Toate aceste întrebări vin în întâmpinarea acestui studiu, pentru ca odată cu evoluția istorică a Bisericii să prezentăm și interacțiunea sa cu economicul, cu arealul social până în zilele noastre. Mulți dintre oameni consideră că Biserica este bogată, că ea cere și primește, uitând să și ofere. Nimic mai fals! Este adevărat că primește din preaplinul inimii credincioșilor, dar oferă la rândul ei suficiente daruri spirituale, dar și materiale. Am spus *și materiale* pentru a sublinia faptul că pentru a dăru, material vorbind, trebuie să și ai ce oferi. Ori, de multe ori uităm că dacă o comunitate este săracă sau sărăcită economic și parohia respectivă este săracă. Dacă resursele parohienilor sunt limitate, atunci și parohia este limitată în acțiunile sale filantropico-sociale de situația materială³⁷.

Pe de altă parte, nu trebuie ignorat rolul spiritual al Bisericii în viața fiecărei persoane. Fiecare credincios al Bisericii este legat duhovnicește de Biserica lui Hristos, învățând că trebuie să dea slavă și mulțumire lui Dumnezeu pentru toate darurile și binefacerile revărsate în viața proprie. Căci numai împlinind voia lui Dumnezeu, toate celelalte aspecte ale vieții sunt colaterale. „*Orice are omul nevoie în viață, nu poate fi primit fără îngăduința lui Dumnezeu*”³⁸.

O altă problemă deosebit de importantă în zilelor noastre este legată de relația Stat-Biserică. Ne întrebăm, în mod legitim, dacă Statul își dorește să aibă alături o Biserică puternică sau o Biserică vlăguită de propriile sale forțe. Pentru mulți dintre politicieni Biserica nu reprezintă decât o sursă de capital electoral, pe care îl accesează atunci când se apropie alegerile. Dacă

---

³⁷ ***, „Când poporul e sărac, este și Biserica săracă”, în *Ziarul Lumina*, 22 iulie 2010, <http://www.ziarullumina.ro/articole;2110;1;42216;0;Cand-poporul-e-sarac-este-si-Biserica-saraca.html>.

³⁸ Interviu cu starețul Tadei de la Vitovnița
<http://www.youtube.com/watch?v=1wLusVfnTuo>

este așa atunci, cu siguranță, statul și reprezentanții săi își doresc o Biserică slabă, la dispoziția sa, pe care să o controleze fără prea mare efort. Nu acesta este modelul promovat și statornicit de Biserica Ortodoxă în relațiile cu Statul pe parcursul veacurilor. Ideea *simfoniei bizantine* trebuie să definească relația Stat-Biserică.

De asemenea, nu trebuie să uităm și faptul că Biserica se confruntă cu propriile sale provocări. În cazul Bisericii Ortodoxe Române, după o perioadă de 50 de ani de dictatură comunistă, ea a trebuit să se adapteze la provocările unei lumii aflată într-o continuă schimbare, a unei lumi dominate de aspectul economic, politic etc., în nici un caz de cel spiritual. Din totalul credincioșilor ce și-au declarat afilierea la Biserica Ortodoxă, numai o mică parte sunt devotați cu adevărat Bisericii. Dacă în comunism problemele veneau din partea unui regim politic ostil, în democrație ostilitatea vine din ideologia acesteia, din încercările permanente de izolare a Bisericii în sfera privatului, din înstrăinarea de învățătura Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții.

Aflat la o conferință în Anglia, Patriarhul Daniel, pe atunci mitropolit al Moldovei și Bucovinei, sublinia faptul că activitatea pastoral-misionară a Bisericii se desfășoară într-o lume contradictorie, într-un context profund „*polarizat și tensionat*”³⁹. În accepțiunea sa, există trei mari provocări la adresa activității pastoral-misionare actuale: a) creșterea indiferenței religioase și a secularizării vieții în interiorul Bisericii și în societate; b) creșterea sectarismului religios și a fragmentării spirituale, ca și a dezintegrării armoniei în sânul familiilor, a societății și a comunității internaționale; c) existența unei obsesii neopăgâne idolatre pentru profit și plăcere, pe fondul creșterii suferinței, a violenței, sărăciei și singurătății⁴⁰.

Dar de toate aceste aspecte nu este vinovată numai societatea, ci și o bună parte a membrilor Bisericii, cler și popor, care s-au lăsat ademeniți de ispita dulce a bunăstării și comodității. Lipsa unei actualizări a cuvântului evanghelic, specifică vremii noastre, adresat tuturor categoriilor sociale și de vârstă, a fost determinată adesea și de lipsa unei pregătiri culturale și a unei trăiri duhovnicești. Complacerea în această situație aduce mult rău Bisericii și societății actuale.

Aceste provocări trebuie să primească un răspuns pe măsură din partea Bisericii, prin activitatea sa pastoral-misionară: a) Biserica trebuie „*să lupte și să arate că sfințenia, ca rod al întoarcerii (convertirii) către Dumnezeu și al trăirii în comuniunea iubirii, este norma fundamentală a vieții și scopul*

---

³⁹ † IPS Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, „Misiunea în Europa astăzi. Mărturisirea lui Hristos într-o lume secularizată”, în *Teologie și Viață*, VI (1996), nr. 7-12, p. 32.

⁴⁰ *Ibidem*.

ei ultim”; b) Biserica trebuie să redescopere și să promoveze dimensiunea socială a Evangheliei după modelul sfinților pentru care „*diaconia socială a Bisericii are nu numai o semnificație morală, ci și o dimensiune sacramentală: Săracii sunt portarii Împărăției lui Dumnezeu*” (Sfântul Grigorie de Nyssa); c) Biserica trebuie să lucreze „*pentru pace și reconciliere într-o lume marcată de dezbinări și fragmentări în grupuri de conflict confesional, etnic, politic, regional și cultural*”⁴¹.

Una dintre cele mai dureroase consecințe ale secularizării societății actuale este și prezența slabă a tinerilor în cadrul Bisericii. În ciuda eforturilor Bisericii și a societății românești de păstrare a tinerilor „*în frică de Dumnezeu*”, prin intermediul orei de religie⁴² și nu numai, astăzi tot mai mulți dintre aceștia sunt înstrăinați de Dumnezeu și de Biserică. Poate că nici profesorii, nici clericii, nici chiar întreaga Biserică nu a acordat suficientă atenție acestei categorii; poate că iluziile sau focurile de artificii ale acestei lumi au luat ochii tinerilor; poate că lumea actuală se îndreaptă spre o direcție greșită. Totuși, sunt unele culte sau biserici care reușesc să capteze o parte a tinerilor în sânul lor. Tocmai de aceea elaborarea unor strategii misionare și pastorale adecvate, a unei deschideri către lume și societate a Bisericii este necesară astăzi mai mult ca oricând⁴³. Încurajarea și atragerea acestor tineri trebuie să reprezintă una dintre prioritățile actuale ale Bisericii.

Cred, de asemenea, că Biserica trebuie să își adapteze pastorația pe măsura fiecărei vârste, cu metode adecvate. O pastorație fără rezultate vizibile în cadrul locașului de cult, este o pastorație vidă, lipsită de sens sau neadecvată. „*Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu*” (Matei 4, 3-4), spune Mântuitorul Hristos. Dacă cuvântul preotului este suficient de puternic în cadrul turmei încredințate, dacă preotul în relație cu ceilalți coslujitori sau credincioși va fi ghidat de principiile Bisericii, împlinind cuvântul Evangheliei, atunci credincioșii se vor alipi Bisericii și vor simți lucrarea acesteia în viața lor.

Dacă Biserica nu va adopta o atitudine deschisă și de susținere reală a tuturor credincioșilor săi, în viitor ne vom confrunta cu o îndepărtare a acestora de Hristos și orientarea lor spre alte denominațiuni și secte. De altfel, pe parcursul acestei lucrări voi încerca să analizez sursele de venit din

---

⁴¹ *Ibidem*, pp. 32-33.

⁴² Asupra orei de religie consider că ea este una dintre cele mai importante porți de ieșire a Bisericii în lume. Prin intermediul său Biserica ar trebui să dezvolte în sufletele copiilor și tinerilor dragostea de Dumnezeu și comuniunea cu semenii și întreaga creație.

⁴³ Menționez că această deschidere a Bisericii trebuie să se realizeze cu mijloacele noastre ortodoxe, însămânțând în sufletele tuturor dragostea de Dumnezeu și de Biserica lui Hristos.

Biserica Ortodoxă și din alte biserici și denominațiuni⁴⁴, cu directă referire la criteriile economice și la implicațiile lor asupra vieții bisericești în actualitatea imediată.

Alături de toate celelalte motive prezentate mai sus, un real imbold în redactarea acestei lucrări l-a constituit pentru mine atitudinea negativă a domnului Silviu Prigoană⁴⁵, ca și a altor politicieni și oameni de presă români, referitor la averea și bunurile Bisericii Ortodoxe Române⁴⁶. Exprimată în diverse show-uri televizate și mult mediatizate, aceasta a reținut și încă reține atenția opiniei publice din România. De asemenea, și atitudinea negativă la adresa construirii Catedralei Mântuirii Neamului a constituit o motivare suficientă în acest sens.

În cadrul societății românești a existat și există o adevărată campanie de presă centrată pe analiza veniturilor Bisericii Ortodoxe Române, fără a se ține seama și de investițiile realizate sau care urmează să se realizeze la nivelul fiecărei parohii, eparhii sau chiar a întregii Biserici Ortodoxe Române. Critici acide răzbat din paginile unor ziare contemporane: „*Criza economică nu pare să afecteze și Biserica Ortodoxă. Explicația este destul de simplă: slujitorii Domnului nu achită către stat impozit pe profit, potrivit Codului Fiscal*”⁴⁷. Denigrarea la care este supusă Biserica și unii dintre slujitorii săi, afectează nu numai viața Bisericii, ci și viața întregii societăți. În aceste așa-zise analize, nu sunt luate în calcul nici străduințele Bisericii de ajutorare a celor care se află în nevoie: copii abandonăți, femei agresate, săraci, bătrâni singuri etc. Toate aceste categorii sociale primesc ajutorul Bisericii într-o manieră demnă, fără a condiționa în vreun fel acele persoane⁴⁸.

---

⁴⁴ Având în vedere structura acestei lucrări: I. *Perspectiva biblică și patristică*; II. *O viziune istorică în Biserica creștină*; III. *O viziune istorică în Biserica Ortodoxă Română*, această analiză va fi realizată în volumul III al lucrării.

⁴⁵ Interviu cu Silviu Prigoană din 5 ianuarie 2013, Realitatea TV, <http://www.realitatea.net/jurnale.html#emisiune05Ianuarie2013-2000>. Emisiune realizată la televiziunea Antena 2 - Agentul VIP - Oreste vs. Bogățiile Bisericii Ortodoxe Române, <http://www.youtube.com/watch?v=zaJjCcygktw>.

⁴⁶ ***, „Domnul Silviu Prigoană, mai rău decât comuniștii din vremurile trecute”, în *Ziarul Lumina*, 25 august, 2010, <http://www.ziarullumina.ro/articole; 2110;1;43902;0;Domnul-Silviu-Prigoana-mai-rau-decat-comunistii-din-vremurile-trecute.html>.

⁴⁷ <http://www.ziare.com/social/biserica/biserica-profituri-de-milioane-de-euro-in-plina-recesiune-1128091>

⁴⁸ În sprijinul celor prezentate, redau cuvântul lui Petre Țuțea: „*Un preot care slujește în biserică sa și Dumnezeu este cu el, înlocuiește toată Academia Română (...) Am ca duhovnic un preot călugăr, mai tânăr cu 30 de ani decât mine, cu o minte scilipitoare și o cultură generală de invidiat. Modestul său venit îl donează în scopuri caritabile. Este plină țara de astfel de oameni, dar ignoranța și răutatea unei majorități care vede excepția ca fiind regula în tagma preoțească nu permit popularizarea lor*”. Petre Țuțea, *Între*

Mai mult decât atât, la nivelul Bisericii Ortodoxe Române au fost create: un cotidian – „*Lumina*” -, un radio – „*Trinitas*” -, și o televiziune – „*Trinitas Tv*”. Toate acestea nu sunt susținute dintr-o activitate comercială bazată pe vânzarea unor reclame publicitare sau prin introducerea unei taxe de difuzare, ci sunt sprijinite exclusiv de Biserică. În același timp, Biserica Ortodoxă Română din diaspora se confruntă cu multe greutăți financiare, determinate în special de lipsa lăcașurilor de cult etc. În cadrul Bisericii a existat și există în permanență principiul ajutorării reciproce. Acest principiu s-a aplicat prima dată în cazul comunității din Ierusalim. Apostolii Mântuitorului colectau ajutoare din alte comunități creștine pentru comunitatea din Ierusalim (F. Ap. 24, 17; II Corinteni 8, 16-24). În același fel se procedează și astăzi, când la nivelul întregii Biserici Ortodoxe există principiul frățietății și al apartenenței la același trup al lui Hristos. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința de lucru din 5 iulie 2012, a hotărât „*continuarea programelor sociale fie din fonduri proprii, fie din fonduri europene în mod transparent și eficient pentru ajutorarea persoanelor și familiilor defavorizate în această perioadă de criză economică*”⁴⁹.

În situația confruntării cu o criză economică acută, cum este cea prezentă, Biserica trebuie să-și chivernisească cu multă chibzuință veniturile, orientându-se și spre ajutorarea celor în nevoie. De foarte multe ori cei care calcă pragul bisericilor sunt cei care s-au confruntat cu un mare necaz sau încercare, sunt confrunțați cu dificultăți materiale severe, datorate evoluției economice generale. Tuturor le trebuie un cuvânt plin de înțelepciune, întărire în credință și chiar sprijin concret. P.F. Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în cuvântul înainte la *Liturghier*, cea mai populară carte de cult a Bisericii noastre, spunea: „...*filantropia Bisericii se naște din Liturghia Bisericii, adică lucrarea socială a Bisericii izvorăște din viața spirituală a ei și se exprimă în milostenie personală sau în instituțiile filantropice: cămine de copii, case de bătrâni, unități medicale, cantine pentru săraci ș.a. Astfel, Taina Sfântului Altar se unește cu Taina Fratelui care are nevoie de iubirea milostivă a celui darnic (cf. Mt. 25, 31-40)*”⁵⁰.

Dumnezeu și Neamul Meu, ediție îngrijită de Gabriel Klimowicz, Fundația „Anastasia”, Editura „Arta Grafică”, București, 1992.

⁴⁹ <http://www.crestinortodox.ro/stiri/crestinortodox/hotararile-luate-cadru-sedintei-lucru-sfantului-sinod-136678.html>.

⁵⁰ † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Cuvânt înainte”, la ***, *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2012, p. 10.

Confruntat de foarte multe ori cu ignorarea sau necunoașterea valorilor creștin-ortodoxe și cu o exacerbare a spiritului veacului acestuia, cu ideea trăirii clipei și a înavușirii personale în detrimentul celorlalți și al Bisericii lui Hristos, cu perpetuarea unor greșeli și adâncirea unor neajunsuri, chiar și în viața bisericească, cu aplicarea dictonului *scopul scuză mijloacele*, am dorit să adâncesc, să studiez și să evidențiez tendințele societății și impactul învățăturilor religios-morale ale Bisericii creștine în viața economică. Prezentarea evolutivă a relației Biserică-economie, parcurgând perioadele istorice, începând cu Biserica primară și ajungând până în zilele noastre, mi-a determinat întărirea credinței și nădejdi că Dumnezeu ne este alături și ne luminează *spre tot lucru bun și bineplăcut lui*. Cele trei volume ce vor fi realizate sub titlul generic „*Biserica creștină și provocările economice*” doresc să aducă în actualitate, prezentând și lămurind raportarea Bisericii la diversele provocări economice ce au apărut și mai apar în arealul social.